

BARNYÁK MÓNIKA

Palóc népszokásokról

Adjon Isten jó reggelt!

"A palócz asszony 'ha még olyan feődhő' tapadt zsellér is", menyasszonyi fehér ruháját a lakodalom után a tulipános láda fenekére zárja s nem veszi fel többé, mert „számít az utolsó órára”, hogy legalább tisztességes „haló ruhája”, legyen, a miben eltemessék. Ritka palócz asszony, akit nem a menyasszonyi ruhájában temetnek el, a haját szépen kontyba kötik, fejére a menyecske korában hordott arany vagy ezüst fonállal gazdagon hímzett úgynevezett „csipkét” kötik, arra pedig fátyolt. "

A palóc szokásról, Viski Károly: A magyarság tárgyi néprajza

A kelengyés láda rövid története

A magyar néphagyomány évezredek múltja visszatekintő történetében mindig is komoly szerep jutott a házasságnak, így aztán ha városiasodott életünkből ki is koptak a népi világ mindennapjainak kellékei, nyelvünk azért sok mindent megőrzött. A kelengyés láda, vagy másnéven tulipános láda, más helyütt rózsás láda mégis, fizikai valójában is ismerős mind a mai napig, függetlenül attól, hogy ma már nem része a menyasszony "kellékeinek". A népi bútorok közül a lóca

mellett talán a kelengyés láda a legismertebb napjainkban is, ehhez persze nagyban hozzájárulnak a töretlen népszerűségű magyar népmesék is. Funkciója igen egyszerű, de annál szimbolikusabb, ebben vitte ugyanis a fiatal feleség újdonsült férje házába, onnantól tehát közös otthonukba mindazt, amivel útjára engedték az örömszülők új, immáron vitathatatlanul felnőtt életébe. Már az időszámításunk előtti 3. évezredből is találtak régészek olyan ládákat, melyek nagy valószínűséggel hasonló szerepet töltek be, mint a magyar hagyományban csupán a honfoglalás utáni időszakban népszerűvé lett, majd gyorsan elterjedt kelengyés láda. Kis túlzással azt mondhatjuk, hogy e ládák egyidősek lehetnek a házasságkötéssel, az egybekeléssel. Az pedig őseink vándorló életvitelével könnyen magyarázható, hogy miért kellett várni a láda elterjedésére addig, amíg a régiek nem telepedtek le új otthonukra lelve a Kárpát-medencében. Tudjuk, tehát, hogy hatezer évvel ezelőtt is léteztek már hasonló funkciójú ládák, ahogyan azt is, hogy a kelengyés láda magyar elterjedéséhez elengedhetetlen szükség volt a letelepedett életmódhoz, hiszen ládákat nem igazán cipel az ember hosszú útjai során.

A legősibb vályuládák helyett nálunk már az úgynevezett ácsolt ládák terjedtek el, ezek az 1300-as évekre lettek szerte a hazában népszerűek. A gazdag díszítés ezután lett gyakori, minden egyes tájegység, sokszor akár település sajátos motívumai is felbukkannak a leginkább növényi ornamentikával ékített felületeken. Érdekesség, hogy igazán különálló típusok csupán az 1700-as évek derekára jelentek meg (innentől beszélhetünk székely, gömöri, dunántúli és kalotaszegi típusokról). A ládadíszítés és - készítés igazi

virágkorát az 1800-as években élte Magyarországon. A legkülönlegesebb példányok ebből az évszázadból valók, amikor a barokk nagy hatást gyakorolt a népművészetre is, s kifejezett cél volt minél izgalmasabb, minél színesebb motívumokat varázsolni a menyasszony kelengyés ládájára. Napjainkban, is viszonylag könnyedén hozzájuthatunk egy-egy gyönyörű darabhoz, s ha otthonunk enteriőrje engedi, izgalmas lakberendezési tárgy válhat belőle akár egy modern lakásban is. Forrás: csillamuhely.hu

Hol tartották a ládákat?

Az ágy mellett, az ágy előtt tartották, vagy pedig a tisztaszobában. A tisztaszoba a vendégszoba, ami nem volt a konyhával egybe kötve.

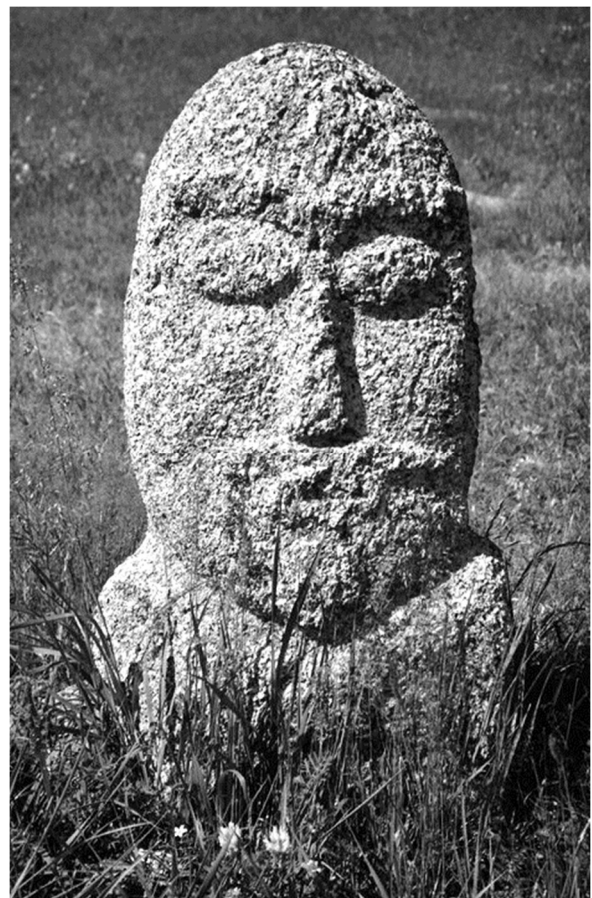
Ma már a modern lakások díszé lehet, ágyneműket, törülközőket lehet benne tárolni, sokan nászajándékra adják a fiataloknak. A lelkünknek fontos, hogy legyenek körülöttünk magyar tárgyak, ami akár a tudatalattinkon keresztül is hat.

Völáda: Módos lányos családokban, ha beházasodott egy szegény parasztleány, akkor elvárták tőle, hogy a csekélyke holmiját egy megfelelő méretű, díszes ládába hozza a lányos házhoz. Megkülönböztették házon belül, hiszen a lányé jóval nagyobb volt, vagy akár már komódja is volt – ez a dél-dunai részeken fordult elő a feljegyzések szerint.

Barnyák Mónika

Ebben a kiadásban megjelenő képek a mongol sztyeppék ősi kőfaragásairól készült fotók (Lásd: borító, 16. 72. 81. 83. és 96. oldal). Mi Kun-babáknak nevezzük ezeket a neolitikus korszakra becsült alakokat, valójában nem tudjuk miért állították, de legnagyobb valószínűség szerint szakrális területek jelzéseként állnak őrt a nagy pusztaságban, talán szakrális- vagy törzshelyeket jelölnek, talán elhunyt ősöket. Évszázadok távlatából néznek most ránk és az eurázsiai kultúrák ősiségének bizonyítói. Valamit

felébresztenek bennünk; valami a saját mélytudatunkból felszínre tör, amikor rájuk tekintünk.

Mongol sztyeppesi kőfaragások (kun-babák)